

(ע"ב) זהא קתני רישא צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר, ומאן שמעת ליה האי סברא רבי מאיר'

– תמהו המפרשים (ע' בגליון הש"ס ועוד), והלא גם חכמים סוברים כן, שפרה ופרים וכן נבלת עוף טהור מטמאים טומאת עצמם, ורק בשעיר שהוא חי חולקים חכמים. ובשיטה מקובצת (ב) מחק קטע זה (וכן נראה שרש"י ותוס' לא גרסו זאת בספריהם).

ואולם לפי מה שפרש הראב"ד בפירושו השני (מובא לעיל) אכן חכמים חולקים על תנא דבי רבי ישמעאל וסוברים שאינם טמאים מחמת עצמם. וגירסה זו תואמת עם פירוש זה (עפ"י רש"י; יד דוד; שפת אמת. זבח תודה [יש לתמוה שלא הזכיר מאומה מדברי הראב"ד, וכתב כן מודנפשיה]; חזו"א. וע"ע בראשונים נדה נא. בשם הר"ח; שו"ת רעק"א ח"ב צט).

ובזה יישבו (ע' שפ"א וז"ת) גם מה שאמרו בסמוך 'נבלת עוף טהור לר' מאיר מונין לה ראשון ושני' – ומדוע לא נסתפקו לרבנן בכביצה (וע"ע בחדושי הגר"ס, ובחזו"א קמא לט, יב). וכן לעיל: 'נבלת עוף טהור לר' מאיר מהו שיטמא בכזית' (ערש"י ותוס') – משמע שלפי חכמים אין להם טומאה עצמית, ולכך אין מקום להסתפק לדעתם, שאין בהם חידוש יותר משאר אוכלין הנטמאים.

אלא שלהלכה משמע (בחולין קכא ובנדה ג, ועוד) שהגמרא נוקט בסתם כדעת תנא דבי ר' ישמעאל שפרים ופרה מטמאים אוכלין ומשקים ללא קבלת טומאה ממקום אחר (ראב"ד; זבח תודה).

'לא תתיב אכרעך עד דאמרת לי...' – ע' במובא ביוסף דעת מכות ג.

'נבלת עוף טהור לר' מאיר, מונין לה ראשון ושני או אין מונין ראשון ושני' – כלומר, האם היא אב הטומאה שעושה ראשון, או טומאתה כשאר אוכלין שלעולם אינם נעשים אב (עפ"י חזו"א קמא לט, יב. ע"ש).

דף קו

'השורף מטמא בגדים, ולא המצית את האור מטמא בגדים ולא המסדר את המערכה...' – מרש"י משמע שלפי דעת חכמים שהמתעסקים משעת יציאה טמאים – גם המצית את האור והמסדר את המערכה טמאים. ותנא זה סובר כר' שמעון שאין טומאה אלא משעת שריפה ואילך.

ואולם ברמב"ם אין נראה כן, שהוא פסק כחכמים וגם הביא ברייתא זו – ונראה שכיון שהכנות אלו נעשות שלא בשעת שריפה ולא בגופם של הפרים – אין המתעסקים בהם נטמאים (עפ"י יד דוד ועוד. ובקרבן אורה ושפת אמת תמהו על דברי רש"י מה הכריחו לפרש כן).

וב'זבח תודה' צדד בדעת רש"י שאף לחכמים אין המצית והמסדר טמאים, אלא שרש"י הבין לפרש 'המצית את האור' – בגופם של פרים, ולכך כתב שתנא זה סובר כרבי שמעון שאינו מטמא עד שיוצת האור ברובן. אלא שלפי זה צריך לומר שחסרה מלת 'ברובן' בסוף דברי רש"י. ע"ש.

ומשמע מפירושו זה שלר' שמעון, המצית את האור בפרי, הגם שהמשיכה האש והציתה ברובם – אין המצית הראשון טמא, כיון שלא סייע ולא עסק בשעה שהאור הוצתה ברובם. ובשפת אמת (לעיל קד): נסתפק בדבר (וע"ע בחזו"א פרה ח, כא ובהגהות שבסוף חלק קדשים, עמ' קעז).

ואולי יש לפרש בפשיטות שמשמע היה לרש"י שתנא זה סובר שאינו מטמא אלא השורף וכפשיטת דקרא, דקתני: 'השורף מטמא בגדים... ואיזהו השורף', ואילו היה סובר כדעת חכמים, היה לו לומר שגם המוציא מטמא. ולפי"ז ודאי אף לחכמים,

המכין את המערכה והמצית את האש – אינם מטמאים.

'ואיזהו השורף – המסייע בשעת שריפה' – כגון המהפך בבשר והמשליך עצים והמהפך באש והחותר גחלים כדי שתבער האש, וכיוצא בהן (לשון הרמב"ם פרה ה,ד).

על זיהוי מקום בית הדשן – ע' בספר כפתור ופרח פ"ו ובהערות המהדיר.

פרק שלשה עשר – 'השוחט והמעלה'

'אמרו לו: אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאהו' – יש מקשים, לשיטת הראשונים (ראה בפירוט לעיל לא) שמאכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה, הלא אתה מוצא בשופי טמא שאכל את הטהור שלא טימאהו (שער המלך ברכות ו,א; יערות דבש ח"ב ד ד"ה ונראה ליישב; רש"ש שבת צא ועוד).

ויש שכתבו לחדש שאוכלין של קודש נטמאים אף פחות מכביצה, שכשם שאינם טעונים הכשר משום שחיבת הקודש מכשרתן, כך נטמאים אף בפחות מכביצה משום חשיבותם וחיבתם. ועוד, הלא מקור דין כביצה נלמד ממכל האכל אשר יאכל (ע' יומא פ), ומשם גם למדים שצריך שיהא ראוי לאכילה, והלא הקודש מקבל טומאה אפילו אינו ראוי לאכילה כגון עצים ולבונה, משום חיבת הקודש, אם כן הוא הדין בפחות מכשיעור (כן כתב הרש"ש שם; ישועות יעקב או"ח קנח,ג. וכן דן בדבר במג"ח קמה).

ואולם בשער המלך (שם) דחה זאת והוכיח מדברי הרשב"א (בברכות מט) שגם בקודש נאמרו אותם שיעורים (וכן כתבו אחרונים להוכיח מכמה סוגיות – ע' יד דוד; לבושי מרדכי תניא יו"ד מו,ב; אבי עזרי טומאת אוכלין (רביעאה) ד,א ד"ה וראיתי. ויש מי שדחות הראיות, כי יש לחלק בין טומאת עצמים ובין לטמא אחרים, שבוה אף בקודש בעיני כביצה – 'מגדים חדשים' ברכות מט. וכן העיר שם על ראית השעה"מ מהרשב"א, שאפשר ששלמים שאני).

ובאשר לקושיא יש לומר שטענת חכמים אינה מכה הוכחה מהמקרא, אלא לפי שמשמע שטמא שאכל את הטהור חייב בכל ענין, גם כשאכל יותר מכביצה אעפ"י שכבר טימאו (עפ"י יד דוד).

אלא שצריך באור דברי התוס', שהקשו ממקרה רחוק שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ולא מכל אוכל פחות מכביצה, והלא שיטת התוס' בכ"מ (ע' במצוין לעיל לא) שפחות מכביצה אינו מקבל טומאה. ואפשר שהעדיפו להקשות מדבר פשוט ומוסכם על דעת הכל שאינו מטמא. וע"ע קובץ שמועות אות מט; קובץ על יד (בסו"ס בית ישי, עמ' תקיח).

(ע"ב) 'מכולהו נמי – שכן לא הותרו מכללן' – וכן לענין איסור דם שהוא בכרת, יש צורך בו באזהרה מפורשת כי אין ללמדו משאר איסורים שכן לא הותרו מכללם, אבל דם הותר בשל דגים.

'מה למותר שכן אין לו תקנה תאמר בפסח שיש לו תקנה' – וכל שכן מילה שיש לה תקנה, שאם ימול ייפטר מן הכרת (ע' רמב"ם מילה א,כ. וע"ש בכסף משנה שאף לשיטת הראב"ד שכל יום עומד הוא באיסור כרת, מודה שאם מל יצא מידי כרת). אלא נקט פסח לרבותא, שאפילו הוא יש לו תקנה בפסח שני (עפ"י חדושי הגר"ס וצאן קדשים. וע"ע דבר אברהם ח"ב ד,ד; הר צבי כריתות ז).

– אין להקשות, כל זה אכניס בקל וחומר; ומה מותר שאע"פ שאין לו תקנה לא ענש, פסח שאעפ"י שיש לו תקנה עונשו

כרת, כל שכן שהזהיר – הא ליתא, שהרי אין 'כרת' בפסח אלא אם לא עשה לא את הראשון ולא את השני, הלכך מה שיש לו תקנה אינו מהוה קולא גבי כרת, כי באופן שיש כרת הרי אין לו תקנה. [ואין לומר מכל מקום נילף אזהרה כשלא עשה לא את הראשון ולא את השני – שאין זו סברא, כי עבירת הלאו חלה בשעה שעובר על הציווי, ואם כשלא עשה את הראשון לא עבר אלא, כיצד יחול במניעתו בשני. משא"כ לענין עונש].

זכי מזהירין מן הדין?! – הגם שהיה מקום לחלק; כאן הכל ענין אחד, והסברא נותנת שאם מוזהר כשהקדיש בהיתר כל שכן כשהקדיש באיסור, דאטו משום שהקדישו באיסור יהא מותר? לא כן בשאר מקומות כגון נבלה וחלב, ששני ענינים הם. אך הרי עיקר כלל זה נלמד מאחותו בת אביו ובת אמו, כמו שהביא רש"י, וגם שם קיימת סברת 'בכלל מאתים מנה', ואף על פי כן אמרו אין מזהירין מן הדין (עפ"י שפת אמת).

הקשה שם על מה שהשווה בגמרא להקשות מחלב ונבלה וכו' – הלא יש לחלק כאמור. ואולי יש לומר לפי הטעם שכתב המהרש"א (בסנהדרין סד): בזה שאין עונשין מן הדין, שמא משום חומרתו אין די לו באותו עונש לכפר, הכא נמי יש לומר שכוין שהקדיש באיסור אין די לו במלקות [שלא כשאר חייבי כריתות שכשלקו יצאו מידי כריתתן], ולכך אין בו אזהרת לאו. אכן נראה שאב"י הולך לשיטתו (בסנהדרין עו). שלמד עונש לבתו מאנוסתו מבת-בתו. והקשו עליו וכי עונשין מן הדין? ותירק, גילוי מילתא בעלמא הוא (וע' במובא ביוס"ד שם), ורבא שם חולק וסובר מקור אחר. הרי לנו שנחלקו באותה שאלה בשני המקומות; האם בגילוי מילתא עונשין או מזהירין, אם לאו.

– משמע מכאן שאף על פי שהעונש מפורש, אין ללמוד אזהרה מן הדין. ולא כן כתב הרמב"ם (ספר המצוות, שרש יד). כן תמהו המפרשים (שער המלך מאכלות אסורות ב,ב; חדושי בית מאיר בליקוטים ועוד). ויש מי שכתב שדברי הרמב"ם אמורים רק במיתות בית דין וכד' שאין שם עונש מלקות, שהרי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו, והאזהרה שאנו באים ללמוד אינה מוסיפה שום עונש, לכך ניתן להזהיר מן הדין. אבל כאן משום האזהרה אנו באים לחייבו מלקות – אין לנו ללמוד מן הדין (דברי אמת, קונטרס בענין לאוין. וע"ע יד דוד).

יש מקום לומר שאב"י שלמד מקל-וחומר, אכן סובר שכשהעונש ידוע מזהירים מן הדין. וכשם שלשיתנו (בסנהדרין נד) עונשין מן הדין כשהאזהרה ידועה [עכ"פ בכגון גילוי מלתא], כך סובר שכשהעונש ידוע מזהירים מן הדין. ורבא שחלק עליו שם חולק גם כאן, כמבואר בהמשך. ע"ע בענין אין מזהירין מן הדין, במובא במכות יז:

דף קז

'מה להלן לא ענש אלא אם כן הזהיר, אף כאן לא ענש אלא אם כן הזהיר' – יש לדקדק מדוע לא אמרו בקיצור: מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר? ויש לומר, לפי שגזרה-שוה זו אינה מופנית ולכך ניתן להשיב עליה, לכן הדגישו שבשניהם אמור עונש כרת, במלמד ובלמד, שאם לא היה כרת בשוחט, לא היינו יכולים ללמדו ממעלה, כי היה אפשר לפרוך מה להקטרה שיש בה כרת. וזו הסיבה שבשוחט קדשים שהקדיש בשעת היתר הבמות, דרשו בו 'לא תעשה' מיוחד מולא יזבח, והלא גם שם נאמר והביאם ומדוע לא נלמד גזרה-שוה 'הבאה' 'הבאה'? – אלא לפי ששם אין חיוב כרת, לכך יש להשיב על הג"ש (שפת אמת).